ONDERZOEKER AAN HET WOORD

Tussen verwaarlozing en betutteling

Wouter Sanderse
Universitair docent Educatie
Universiteit voor Humanistiek

Inleiding

Als docenten willen we graag dat onderwijs studenten méér biedt dan vakspecifieke kennis en vaardigheden. Ze moeten zich verantwoordelijk voelen voor hun eigen ontwikkeling, positieve relaties kunnen aangaan, hun talenten ontplooien, en burgerschap tonen. Maar... tegelijk willen we koste wat kost voorkomen dat we moraliseren. 'Wie ben ik om te bepalen wat goed is voor een ander?', zeggen we dan. We willen, kortom, een bijdrage leveren aan de vorming van studenten, zonder hen onze eigen oriëntatie mee te geven. Dat roept allerlei vragen op: is het meegeven van een eigen oriëntatie inderdaad zo onwenselijk? Kunnen studenten zich wel vormen zonder dat docenten hen oriëntatie geven? En zijn er wellicht passende manieren om ons onderwijs een vormende ervaring voor studenten te laten zijn, zonder hen te betuttelen, maar ook zonder ze aan hun lot over te laten?

Inzichten

- Onderwijs is onvermijdbaar vormend. De vraag is alleen of het op een doordachte, expliciet, structurele, gezamenlijke en proactieve en zelfkritische manier gebeurt, of op een ondoordachte, impliciete, incidentele, individuele en reactieve manier.

- Vorming heeft een inhoud- en proceskant. Het proces houdt in dat alle vorming in principe zelf-vorming door studenten is, en de inhoud betekent dat ze dat doen in relatie tot bronnen van waarde, die ook door docenten aangedragen worden.

- De voorbeeldfunctie is een belangrijke manier waarop docenten bijdragen aan vorming van studenten. Die kan echt een methode zijn, waarbij docenten vorming voorleven, dat expliciteren, legitimeren en studenten helpen om het voorleefde gedrag te gebruiken.

Tips / Aanbevelingen

1. Wil je in kaart brengen hoe er in je instelling aandacht aan vorming wordt besteed? Het SLO heeft een handreiking ontwikkeld waarmee scholen in kaart kunnen brengen hoe ze vorming opvatten, wat dat betekent voor het handelen, en hoe dit zichtbaar/merkbaar is, en dat voor bestuurders, schoolleiders, voor het curriculum, de docent en de student.

2. Wil je begrijpen hoe vorming is opgekomen als een belangrijk maar controversieel aandachtspunt in het onderwijs, dan biedt de studie 'Onderwijs vormt' die de Onderwijsraad in 2011 uitbracht een goed beginpunt. Het rapport gaat in op de vraag wat vorming te betekenen heeft tegen de achtergrond van een individualistische, pluralistische en technologische netwerksamenleving.

3. Wil je meer inzicht in hoe 'vorming' in de pedagogiek en filosofie is uitgewerkt, dan kan een overzicht helpen waarin drie actuele benaderingen worden vergeleken: de van oorsprong Duitse bildungbenadering, de op Aristotelische leest geschoeide karaktervorming, en de aan Gert Biesta ontleende subjectificatie.

Meer lezen:

- ***Persoonsvorming als curriculaire uitdaging*** (SLO)
- ***Onderwijs vormt*** (Onderwijsraad)
- ***Wanneer ben je gevormd?*** (Wouter Sanderse, Fontys Hogescholen)

ComeniusNetwerk
de HogerOnderwijsVernieuwers

NRO NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK

Onderwijskennis.nl
Het knooppunt van en voor het onderwijs

HO STROMING

VORMING VAN STUDENTEN

ONDERWIJSVERNIEUWING IN DE PRAKTIJK

Autonomie in verbinding

Annerieke Oosterwegel
Universitair docent
(Ontwikkelings)psychologie
Universiteit Utrecht

Inleiding

In dit project is een training ontwikkeld om studenten te helpen hun autonomie te ontwikkelen en zichzelf te leren besturen. In deze presentatie laat ik zien hoe wij vanuit een zorgvuldig geïdentificeerde en wetenschappelijk onderbouwde kernwaarde, autonomie, geprobeerd hebben om studenten gelijkwaardig en open bij te staan in hun persoonlijke ontwikkeling van autonomie en zelfbesturing.

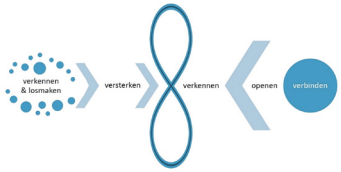
Uitdagingen

Eén uitdaging was om het materiaal zo vorm te geven dat ook studenten van opleidingen buiten de sociale wetenschappen baat hadden bij de training. Een tweede uitdaging was om trainers zonder achtergrond in het onderwerp voldoende informatie te geven om de training zelfstandig te kunnen geven. Deze uitdagingen waren des te groter omdat autonomie en verbondenheid vaak worden gezien als tegenstrijdige begrippen. Autonomie wordt dan begrepen als onafhankelijk je eigen weg gaan of je afzetten, terwijl verbondenheid geassocieerd wordt met afhankelijkheid, zwakte en aanpassing.

Resultaat / Vervolg

In de training leren studenten hoe zij juist via de ontwikkeling van autonomie ook hun verbondenheid kunnen verhogen (figuur 1). De training wordt goed ontvangen. Studenten reageren opgelucht (zie tabel 1 en figuur 2) en ook de trainers zijn blij met het verkregen inzicht.
De kringgesprekken in de training geven zicht op meer dilemma's die de persoonlijke ontwikkeling en het functioneren van studenten in de weg staan. In een vervolgproject willen we hen ook handvatten bieden om deze op hun leeftijd heel normale levensvragen het hoofd te bieden.

Figuur 1. Verbinding verhogen door middel van autonomie *(klik op de afbeelding voor een vergroting)*

Tabel 1. Kwantitatieve evaluatiecijfers van studenten Diergeneeskunde 2021-2022 (*schaal 1-10, n=8)*

Diergeneeskunde	gemiddelde	sd
nut	7,5	1,3
aanraden	8,1	1,1
cijfer	8,1	1,2

Figuur 2. Kwalitatieve evaluatie van studenten Diergeneeskunde 2021-2022

- *Door de training sta je stil bij wie je bent en wat je wil.*
- *Dat ik meer interesses heb.*
- *Dat mijn identiteit niet dierenarts is, maar ik meer ben dan dat.*
- *Ik kan voor mijzelf eerlijkere afwegingen maken.*
- *Een bewustere blik "van een afstandje" waar dat eerst juist niet zou zijn gelukt.*
- *Door hier bewust mee bezig te zijn wordt het makkelijker eigen keuzes te maken.*
- *Ik denk nu veel meer voor mezelf.*
- *Fijn om te zien dat ik niet de enige ben met problemen.*
- *Ik kan veel rustiger omgaan met dingen die moeten.*
- *Ik sta sterker in mijn schoenen.*
- *Een stuk minder stress.*
- *Ik zit beter in mijn vel.*
- *Dit is een verrijking voor het hele leven.*

Tips / Aanbevelingen

- Denk zorgvuldig na over wat je studenten wil leren en waarom. Kijk goed naar het lange termijn effect.
- Leg ook aan je studenten uit waarom je het belangrijk vindt dat zij dit leren zodat het een gezamenlijk gedragen onderneming wordt.
- Neem in je projecten klankboardgroepen van alle betrokken doelgroepen op, zodat je project echt doel raakt.

Meer lezen:

► *Training autonomie duurzaam eigen maken* (UU)

Deep Dive 2022

ComeniusNetwerk
de HogerOnderwijsVernieuwers

NRO NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK

Onderwijskennis.nl
Het knooppunt van en voor het onderwijs